පාලි සූත්‍රාගත කාව්‍යවිචාර ප්‍රවේශ පිළිබඳ අධ්‍යයනයක්

ඇහැලේපොල මහින්ද හිමි

හැඳින්වීම

මානවයාගේ ආදිතම ඉතිහාසයේ සිට අද දක්වා ම නොනැසී පවතින සෞන්දර්යාත්මක සහ නිර්මාණාත්මක චින්තනමය ක්‍රියාවලියේ පාරප්‍රාප්තිය කවිය සේ ගිණිය හැකිය. කවියේ ප්‍රාරම්භය දෙවියන් වෙතින් වූ බව සාම්ප්‍රදායිකව පිළිගැනුණ ද පෙර අපර දෙදිග කාව්‍යවිචාරකයන් එය ආදිකාලීන ගැමියන්ට යොමු කර ඇත. දන මන පොබයන කවිසමයානුගත කාව්‍ය උපාංගයන්ගෙන් සැරසුණු මනරම් කවි නිමවීම සම්බුදුවරයෙකුගේ කාර්යය නොවුව ද උන්වහන්සේගේ දේශනාවල බොහෝ රමණීය කාව්‍ය චින්තාවන් ද ඇතුළත් බව ප්‍රකට ය. බුද්ධ දේශනාවන්ගේ වඩාත් ම විශ්වාසනීය මූලාශ්‍රය පාලි බසින් ලියැවී ඇති ත්‍රිපිටකය යි. පාලි ත්‍රිපිටක මූලාශ්‍රය අතර සාහිත්‍යමය හා කාව්‍යමය අංශයෙන් වඩාත් සාරවත් බෞද්ධ කෘති වෙසෙසින් ම සූත්‍ර පිටකයෙහි විද්‍යමාන වේ.

කාව්‍යය යනු කුමක් ද එහි ආත්මය කෙබඳු ද එහි සාරය යනු කුමක් ද කාව්‍යයත් වෙනත් ශිල්ප ශාස්ත්‍රයත් අතර පවතින වෙනස කුමක් ද කවියෙකු සතු ගුණාංග සහ කාව්‍ය කුශලතා මොනවා ද ආදි වශයෙන් කාව්‍යවිචාරය උදෙසා ශත වර්ෂ ගණනාවක් තිස්සේ ඒකමතිකත්වයෙන් තොරව විකාශය වූ විවිධාකාර මතවාද කාව්‍යවිචාරවාද සේ සැලකේ.

පාලි සම්ප්‍රදායෙහි ප්‍රථම කාව්‍යවිචාර කෘතිය ක්‍රි.ව. 12 වන ශත වර්ෂයේ සංඝරක්ඛිත හිමියන්ගේ සුබෝධාලංකාරය යි. එය බොහෝ සෙයින් සංස්කෘත කාව්‍යවිචාර හා බැඳී පවතී. ඒ නිසා පාලි සම්ප්‍රදායට අනන්‍ය වූ කාව්‍යවිචාර ක්‍රමයක් බිහි වී නැත. එම ඌනතාව සපුරාලීමට කාව්‍යය, කාව්‍යාත්මය, කාව්‍ය රසය, කාව්‍ය ශරීරය, කාව්‍යාලංකාර, කාව්‍ය ගුණ, කාව්‍ය සාරය ආදි තදනුබද්ධ සංකල්පවලට ත්‍රිපිටකානුගත සූත්‍ර සාහිත්‍යයෙන් විසඳුම් සෙවිය හැකිය. මේවා පාලි සූත්‍රාශ්‍රිත කාව්‍යවිචාරය යනුවෙන් හැඳින්විය හැකිය. මෙය බෞද්ධ කාව්‍යවිචාරය වශයෙන් ද නම් කෙරේ. ඒ පිළිබඳ ව විමර්ශනාත්මක ප්‍රවේශයක් ඉදිරිපත් කිරීම මෙම ලිපියෙන් සිදු කෙරේ.

පර්යේෂණ ගැටලුව

විරාගී දර්ශනයක් ඉදිරිපත් කරන පාලි පිටක සාහිත්‍යයෙහි කාව්‍යය, කාව්‍ය ප්‍රවර්ග, කාව්‍ය කුශලතා ආදි ලෞකික කාව්‍යවිචාර සිද්ධාන්ත පිළිබඳ සඳහන් වන්නේ ද හඳුනාගත හැකි එම පාලි පිටකාගත කාව්‍යවිචාර ප්‍රවේශ මොනවා ද? ආදිය විමසීම මෙහි පර්යේෂණ ගැටලුව යි.

පර්යේෂණ ක්‍රමවේදය

ශාස්ත්‍රීය පර්යේෂණය යනු ඥාන සම්පාදනය ඉලක්ක කරගත් ව්‍යායාමයකි. එහි සමස්ත ක්‍රියාවලිය ම රඳා පවතින්නේ පර්යේෂණ ක්‍රමවේදය මත ය. ඒ අනුව මෙහි පර්යේෂණ මාතෘකාවට පිළිතුරු සපයා ගැනීමටත් එහි අරමුණු නිවැරදිව ගුණාත්මක ව සඵල කරගැනීමටත් ග්‍රන්ථ සන්ධාර විශ්ලේෂණ ක්‍රමවේදය (Content Analysis) භාවිත කෙරේ.

සාහිත්‍ය විමර්ශනය

සාහිත්‍යය විමර්ශනය පර්යේෂකයාට අදාළ පර්යේෂණ ගැටලුව විසඳාගැනීමට මනා පිටුවහලක් ලබා දේ. අදාළ මාතෘකාව පිළිබඳ ව සිදුකර ඇති පූර්ව පර්යේෂණ කෘති, ලිපිලේඛන වැනි සාහිත්‍යය සමඟ ශාස්ත්‍රීය හා විචාරාත්මක ප්‍රයත්නයක නිරත වීම සාහිත්‍ය විමර්ශනයෙහි කාර්යය යි. ඒ අනුව ප්‍රස්තුත පර්යේෂණ ගැටලුවට නිසි ශාස්ත්‍රීය පිළිතුරු සපයා ගැනීමට පහත සාහිත්‍ය විමර්ශනයන් සමීප ආදර්ශයට ලක්විය.

සංස්කෘත කාව්‍යවිචාරය පිළිබඳ පූර්ව සාහිත්‍ය විමර්ශන

බෞද්ධ කාව්‍යවිචාරය පිළිබඳ පූර්ව සාහිත්‍ය විමර්ශන

නූතන කාව්‍යවිචාරය පිළිබඳ පූර්ව සාහිත්‍ය විමර්ශන

ප්‍රතිඵල හා සාකච්ඡාව

කාව්‍ය ප්‍රවර්ග හඳුනාගැනීම

කවි ප්‍රවර්ග පිළිබඳ ව විවරණ මුල්වරට දක්නට ඇත්තේ මනෝරථපූරණී අංගුත්තරනිකායට්ඨකථාවේ සහ එම ටීකාවේ මෙන්ම **ලීනත්ථපකාසනී දීඝනිකායට්ඨකථා** ටීකාවේ ය. සංස්කෘත කාව්‍ය අලංකාරිකයෙකු වන රාජශේඛරයන් බුද්ධ පරිනිර්වාණයෙන් සියවස් කිහිපයකට පසුව ශ්‍රැත කවි, ශාස්ත්‍ර කවි සහ උභය කවි ආදි වශයෙන් කාව්‍ය ප්‍රවර්ගයක් ඉදිරිපත් කොට ඇතිමුත් බුදුරදුන් ඉදිරිපත් කළ කවීන් පිළිබඳ විග්‍රහය ඔහු දැනසිටි බව සිතිය නොහැකිය (**පියරතන හිමි, 2006: 89**). කෙසේවෙතත් සංස්කෘත කාව්‍යවිචාරය කාව්‍ය කුසලතා සහ කාව්‍ය ප්‍රවර්ග හඳුනාගැනීමට ශතවර්ෂ ගණනාවකට පූර්වයෙන් බුදුරජාණන් වහන්සේ කවියෙකුගේ කාව්‍ය කුසලතා පදනම් කරගෙන කාව්‍ය ප්‍රවර්ග කළ අයුරු කවි සූත්‍රයෙන් ප්‍රකට වේ.

චින්තා කවි

සිතා කවි කරන්නා හෝ ලියන්නා 'චින්තා කවියා' වේ. "යො චින්තෙත්වා කාව්‍යං කරොති චින්තාකවි නාම" (**මනෝරථපූරණී, 2009: 577**) සිතීම සහ පරිකල්පනය නොමැති තැන කාව්‍යයක් රචනා කළ නොහැකිය. සෑම කාව්‍ය රචකයෙකුගේ ම පිහිටිය යුතු ප්‍රධාන කාව්‍ය ලක්ෂණයක් වන්නේ ඔහු සාමාන්‍ය මිනිසාට වඩා සෑම දෙයක් පිළිබඳ ව ම වෙනස් වූ ආකාරයකින් සිතීම යි. අපූර්වත්වයකින් සහ චමත්කාරයකින් යුතුව යමක් පිළිබඳ ව සිතීම පරිකල්පනය කිරීම කවියකුගේ මූලික සුදුසුකමකි. පරිකල්පනය හෙවත් චින්තනය සෑම කවියෙකුට ම තිබිය යුතු මූලික ලක්ෂණයකි. චින්තනමය හැකියාව කාව්‍යයෙහි ප්‍රවේශය වන හෙයින් කවීන් වර්ගීකරණයේ ප්‍රාරම්භක ස්ථානය චින්තා කවියාට හිමි වේ. සිතීමකින් තොරව කිසිවෙකුට කවි සිතුවිලි පහළ නොවන බැවින් සුත කවි, අත්ථ කවි, පටිභාන කවි යන සෙසු කවීන් තිදෙනා තුළ ම කාව්‍ය ප්‍රබන්ධය සඳහා අඩු වැඩි වශයෙන් කවි චින්තනය තිබිය යුතු ය (**පියරතන හිමි, 2006: 90**).

වස්තුව ද අනුසන්ධිය ද තමන් ම බොහෝ කාලයක් සිතා කාව්‍යය නිර්මාණය කිරීම චින්තා කවි නම් වන බව අංගුත්තරනිකාය ටීකාවේ "වත්ථුං අනුසන්ධිඤ්ච සයමෙව චින්තෙත චින්තෙතවා කරණවසෙන චින තාකවි වෙදිතබ්බා" (**සාරත්ථමංජුසාව, 2003: 244 සහ ලීනත්ථපකාසනී දීඝනිකායට්ඨකථා ටීකාවේ "වත්ථු අනුසන්ධි උභයමෙව චින්තෙන චින්තෙතවා කරණවසෙන චින්තාකවි වෙදිතබ්බා" ලීනත්ථප්පකාසිනි, 2012: 590**) දැක්වේ. කාව්‍ය වස්තුවත් තදනුබද්ධ හේතු සාධකත් පිළිබඳ ව කවියා විසින් ම බොහෝ කාලයක් මුළුල්ලේ සිතින් සිතා-බලා ඒ අනුව කාව්‍යය නිර්මාණය කිරීම චින්තා කවි යනුවෙන් හැඳින්වෙන බව අටුවා හා ටීකා විග්‍රහය යි. 'Imaginative Poet, Romantic Poet' යන පද චින්තා කවියා සඳහා විචාරකයන් විසින් ඉදිරිපත් කොට ඇත. කවියා බොහෝවිට ස්වකීය ප්‍රබන්ධවලට ප්‍රස්තුත සපයා ගන්නේ ස්වභාවික පරිසරයෙනි. තමාගේ අත්දැකීම් සහ සමාජයේ සිදුවන බොහෝ දේ චින්තා කවියා කාව්‍ය ප්‍රස්තුත හැටියට භාවිත කරන්නේ නැත. (**අබේනායක, 2009: 185-197**) 'දාර්ශනික කවියා' යනු ද චින්තා කවියාට ම භාවිත නාමයකි. මේ අනුව ස්වභාවික පරිසරයේ පවතින වස්තුවක් පිළිබඳ ව බොහෝ කාලයක් මුළුල්ලේ සිතින් සිතා බලා ස්වකීය පරිකල්පනමය ඥානය මත කාව්‍යය ගොඩනගන්නා චින්තා කවියා යනුවෙන් හැඳිනගත හැකිය.

සුත කවි

අසා කවි කරන්නේ 'සුත කවියා' නම් වේ. ''යො සුත්වා කරොති අයං සුතකවි නාම'' (**මනෝරථපූරණී , 2009: 577**) ඔහුගේ පරමාර්ථය අසන්නා හෝ කියවන්නා දැනුවත්භාවයට පත් කිරීම යි. ස්වපරිකල්පනය ද ශාස්ත්‍රඥානය ද අනුව තමා දැන සිටින දේ අන් අයට කියා දීම තමාගේ යුතුකම බව සුත කවියාගේ විශ්වාසය යි. මේ සඳහා 'Learned Poet, Classicist' යන පද විචාරකයින් විසින් යෝජනා කර ඇත (**අබේනායක, ඔලිවර්, 2009: 185-197**). සුත කවියාගේ ස්වරූපය පිළිබඳ ව ලීනත්ථප්පකාසනි දීඝනිකායට්ඨකථා ටීකාව වැදගත් අදහසක් ඉදිරිපත් කරයි. කිසිවක් අසා ඇසූ දෙය අනුව නො ඇසූ දෙය ගලපා කාව්‍ය ප්‍රබන්ධ කිරීම ''කිඤ්චි සුත්වා සුතෙන අසසුතං අනුසන්ධෙත්වා කරණවසෙන සුතකවි'' (**ලීනත්ථප්පකාසිනි, 2012: 590**) සුත කවියාගේ කාර්යභාරය යි. යමක් ඇසූවිට ඒ ඇසූ දෙය පදනම් කරගෙන නො ඇසූ දෙයක් නිර්මාණය කිරීම සුත කවියා වන

බව පැහැදිලි ය. බොහෝ ඇසූ පිරූ ඥානය හෙවත් බහුශ්‍රැතභාවය ලැබීමට හේතු වන්නේ ශ්‍රවණය යි. ඇසූ, අසන ලද, ප්‍රකට, ඇසූ දෙය, උගත් දෙය, (**පාලි-සිංහල අකාරාදිය, 1998: 551**) සුත යන්නෙන් අර්ථවත් වේ. සුත කවියා ස්වකීය පාණ්ඩිත්‍යයෙන් සම්භාව්‍ය ශාස්ත්‍රීය ග්‍රන්ථ නිර්මාණය කරන්නෙක් ලෙස හඳුන්වා දියහැකිය (**පියරතන හිමි, 2006: 90**). ජීවිතය පරිඥානයෙන් ලබාගත් අත්දැකීම් සමුදායෙන් සහ බොහෝ ඇසූ පිරූ බහුශ්‍රැත පාණ්ඩිත්‍යයෙන් ශෝභාමත් වූ කවියෙකු වශයෙන් සුත කවියා හඳුනාගත හැකිය.

අත්ථ කවි

සමාජයට හිතාර්ථ සම්පාදනයෙහි ලා කාව්‍ය ප්‍රබන්ධකරණයෙහි නියුක්ත නිර්මාණකරුවා අත්ථ කවි යනුවෙන් හැඳින්විය හැකිය. යමෙක් එක් හිතවත් වූ අර්ථයක් ඇසුරෙන් කාව්‍ය රචනා කෙරේ නම් ඔහු අත්ථ කවි නම් වේ. ''යො එකං අත්ථං නිසසාය කරොති අයං අත්ථකවි නාම.'' (**මනෝරථපූරණී , 2009: 577**) ධර්ම (දැහැමිබව) අර්ථ (ධන-සම්පත්) කාම (පසිඳුරන් පිනවීම) මෝක්ෂ (විමුක්තිය) යන චතුර්විධ පුරුෂාර්ථයන් අතුරින් කුමක් හෝ පුරුෂාර්ථයක් සාක්ෂාත් කරගැනීම උදෙසා කාව්‍ය සම්පාදනය කිරීම අත්ථ කවියාගේ කාර්යභාරය යි. මෙහි එක් අර්ථයක් යනු චතුර්වර්ග පුරුෂාර්ථවලින් එකකි. Didactive Poet, Objective Poet (**අබේනායක, 2009: 291**) සමාජ සේවය පරමාර්ථ කොටගෙන කවි ලියන මොහු සමාජ සේවකයෙකු හෝ උපදේශකයෙකු ලෙස හැඳින්විය හැකිය. (**පියරතන හිමි, 2006: 91**) අත්ථ කවියාගේ පරමාර්ථය අන් අයට උපදෙස් දීම ය. මේ අනුව පුද්ගලයා හෝ සමාජය දැනුවත් කිරීම පිණිස, අර්ථ ධර්ම කාම මෝක්ෂ යන පුරුෂාර්ථයන් සමාජයේ සංස්ථාපිත කිරීම පිණිස, සමාජමය හිතාර්ථයන්ගේ ප්‍රගමනය උදෙසා කාව්‍ය සම්පාදනය කරන්නා අත්ථ කවියා යනුවෙන් හැඳින්වේ.

පටිභාන කවි

ප්‍රතිභාන්විත කවියා Extempore Poet, Subjective Poet (**අබේනායක, 2009: 292**) පාලි සූත්‍රාශ්‍රිත කාව්‍යවිචාර මාවතෙහි ද කවීන් අතර අග්‍රතම කවියා වන බව කවි සූත්‍රයෙන් විශද වේ. බෞද්ධ දාර්ශනික සන්දර්භයේ ද චතුපටිසම්භිදා ඥාන පිළිබඳ විග්‍රහයෙහි දී පටිභාන සංකල්පය හමුවේ. සිව්පිළිසිඹියාපත් මහරහතන් වහන්සේ

නමක් වීමට පටිභානය අත්‍යවශ්‍ය කරුණකි. පටිසම්භිදාමග්ගයෙහි අර්ථ ධර්ම නිරුක්ති පටිභාන යනුවෙන් ඥාන හතරක් ගැන දැක්වේ. (අර්ථ ධර්ම නිරුක්ති පටිභාන යනු පටිසම්භිදාමග්ගයෙහි විස්තර කරන සුවිශේෂී ඤාණ සතරකි. පටිසම්භිදා ඥාන යනු යමක් පිළිබඳ පුළුල් ව කුඩා අනුකුඩා විස්තර සහිතව දැන ගැනීම යි. අර්ථ පටිසම්භිදාව යනු නාමරූප ධර්මවල යථා ස්වභාවය වටහාගැනීම යි. ධර්ම පටිසම්භිදාව යනු ඒ අර්ථ ඥානය ප්‍රභේද වශයෙන් සවිස්තරව දැනගැනීම යි. නිරුක්ති පටිසම්භිදාව යනු අදහස් නිවැරදිව අවබෝධයට අවශ්‍ය භාෂා දැනීම යි. පටිභාන පටිසම්භිදා යනු ඉහත ඥාන තුන ඉතා මැනවින් දන්නා ඥානය යි. මේ ඥාන පෘථග්ජනයන්ට නොලැබේ.) මනරම් කාව්‍යෝචිත භාෂා රටා උපමා අලංකාරාදී කාව්‍ය රචනෝපක්‍රම කෙතරම් තිබුණ ද අපූර්වත්වයක් ජනනය කළ නොහැකි එබඳු කාව්‍යයන් උසස් කාව්‍යයන් වශයෙන් නොපිළිගනී. අනෙක් ශාස්ත්‍රධරයනුත් කවියාත් වෙන් කොට දක්වන ලකුණ ප්‍රතිභා ශක්තිය බව පිළිගැනේ. තමා තෝරාගන්නා මාතෘකාව හාත්පස විනිවිද දැක අන් අයගේ බුද්ධි මණ්ඩලය සසල කළ හැකි තැනැත්තා පටිභාන කවියා වේ (**අබේනායක, 2009: 292**). "යො තං ඛණංයෙව වංගීසත්ථෙරො විය අතතනො පටිභානෙන කරොති අයං පටිභානකවි නාමාති" (**මනෝරථපූරණී , 2009: 577**) වඞ්ගීස මහරහතන් වහන්සේ පටිභාන කවීන් අතර ශ්‍රේෂ්ඨතමයා යයි අංගුත්තරනිකායේ එතදග්ග පාළියෙත් සුත්තනිපාතයේ සුභාසිත වර්ගයේත් ප්‍රකට වේ. පිංගියානි නම් බ්‍රාහ්මණයෙකුට ද එබඳු ම හැකියාවක් වූ බව අංගුත්තරනිකායේ සඳහන් වේ. (**ධම්මානන්ද හිමි, 2004: 104-118**) වඞ්ගීස සූත්‍රයට අනුව වඞ්ගීස තෙරුන් යනු ගිහිව කාව්‍යකරණයෙහි යෙදීමෙන් මත් ව ගමින් ගමට නුවරින් නුවරට හැසිරුණු හිටිවන කවියෙකි. පසු ව බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ධර්මය අසා බුදුරජාණන් වහන්සේ වෙත පැවිදි වූවෙක් බව මුල් පරිච්ඡේදයෙහි දක්වා ඇත. බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ශ්‍රාවක සංඝයාගේ පිරිපුන් වැටහීම හෙවත් වහා වැටහෙන නුවණ ඇති භික්ෂූන් අතර අග්‍රස්ථානය වඞ්ගීස තෙරුන්ට හිමිවිය. "එතදගගං භික්ඛවෙ මම සාවකානං භික්ඛූනං පටිභානවනතානං යදිදං වංගීසො" (**මනොරථපූරණී, 2009: 48**) බුදුන් වහන්සේ යම් ධර්ම පාඨයක් වදාරා අවසන්වත් ම වඞ්ගීස තෙරණුවෝ හුනස්නෙන් නැගිට උතුරුසඟ සිවුර එකස් කොට බුදුරජාණන් වහන්සේ වෙත ඇඳිලි බැඳ 'භාග්‍යවතුන්

වහන්ස, මට වැටහෙයි (පටිභාති මං භගවා පටිභාති මං සුගත) යනුවෙන් පවසයි. එවිට බුදුරජාණන් වහන්සේ ද වඞ්ගීසය නුඹට වැටහේවායි (පටිභාතු තං වඞ්ගීස) වදාරණ සේක. වරෙක සැරියුත් තෙරුන් වහන්සේ හමුයෙහි ද එක් ධාර්මික කථාවක් කෙරෙහි පැහැද ඇවැත්නි, ශාරිපුත්‍රයෙනි, මට වැටහෙයි ඇවැත්නි, සාරිපුත්‍රයෙනි, මට වැටහෙයි (පටිභාති මං ආවුසො සාරිපුතත, පටිභාති මං ආවුසො සාරිපුතත) යනුවෙන් ප්‍රශංසාව පුද කළ අයුරු සුභාසිත සූත්‍රයෙහි දැක් වේ.

ප්‍රතිභාව නම් පූර්ව සූදානමක් නොමැති ව ක්‍ෂණයකින් ක්‍රියාත්මක වන ශක්ති විශේෂයකි. හිටිවන කවියන් යනු එ මොහොතෙහි උදාවන දේ අනුව කාව්‍ය ප්‍රබන්ධකරණයෙහි නියුක්ත පිරිසකි. වඞ්ගීස තෙරුන් වහන්සේ ද හිටිවන කවියෙකි. ''ඨානුප්පත්තික පටිභාන'' (ස්ථානෝත්පත්තික ප්‍රතිභානය) යනු ඒ අවස්ථාවේදී ම කාව්‍ය ප්‍රබන්ධකරණය කරන කවියන්ගේ ප්‍රතිභාව යි. කිමෙක් ද වඞ්ගීස මේ ගාථා කිසිවක් තමන් වහන්සේ විසින් පෙර සිතන ලද ඒවා ද නැතහොත් අවස්ථා වශයෙන් එකෙණෙහි ම වැටහීමෙන් පවසනු ලැබූ පද්‍යය ද (කිනනු තෙ වඞ්ගීස, ඉමා ගාථායො පුබෙබ පරිවිතකකිතා උදාහු ඨානසොව තං පටිභනතීති?) වශයෙන් බුදුරජාණන් වහන්සේ වඞ්ගීස හිමියන්ගෙන් විමසනවිට මේ ගාථා කිසිවක් තමන් වහන්සේ විසින් පෙර සිතන ලද ඒවා නොවන බවත් අවස්ථා වශයෙන් එකෙණෙහි ම වැටහීමෙන් (න කො මෙ භනෙත ඉමා ගාථායො පුබෙබ පරිවිතකකිතා අථ බො ඨානසොව මං පටිභනතීති) පවසනු ලබූ පද්‍යය බවත් වඞ්ගීස හිමියන් බුදුරජාණන් වහන්සේට වදාළේය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වඞ්ගීස හිමියන්ගේ ප්‍රතිභා සම්පත්තිය අන්‍ය භික්ෂූන්ට ප්‍රකාශ කිරීම් වශයෙන් හා දැනගැනීමට සැලැස්වීම් වශයෙන් මේ විමැසීම කළ බව සාරත්ථප්පකාසිනිය දක්වයි.

"කිනනුතෙ වංගීසාති ඉදං භගවා **අටධුපපතතිවසෙන** ආහ **සංඝමජෙඣ** කිර කථා උදපාදි වංගීසත්‍ථෙරො විසසටඨවතෙතා නෙව උදෙදසෙ න පරිපුච්ඡාය න යොනිසොමනසිකාරෙ කමමං කරොති ගාථා බනධනෙතා **චුණණපදානි කරොනති** විචරතීති. අථ භගවා චිනෙතසි, ඉමෙ භික්ඛු වංගීසසස පටිභාන සමපතතං න ජානනති **චිනෙතඣා** චිනෙතඣා වදතීති **මඤඤනති** පටිභාන **සමපතතිමසස** ජානාපෙසසාමීති චිනෙතඣා කිනනු තෙ වංගීසාති ආදිමාහ" **(සාරත්‍ථප්පකාසිනි, 2009: 215)**

සංස්කෘත කාව්‍යවිචාර මාර්ගයෙහි දැක්වෙන ප්‍රතිභා ශක්තිය බෞද්ධ කාව්‍යවිචාර මාර්ගයේ **පටිභාති, න පුබෙබ පරිවිතකකිතා, ඨානසො, පුබෙබ අසසුතපුබබා, අනචඡරිය** යනාදි සංකල්පයන්ගෙන් ධ්වනිත කෙරේ. සංස්කෘත සාහිත්‍යයෙහි එන අපූරු වස්තුන් නිර්මාණ කුසලතාව සමඟ එක එල්ලේ හඳුනාගත හැකි පදයක් ලෙස පුබෙබ අසසුතපුබබා යන්න හැඳින්විය හැකිය. පෙර නොඇසූ නොදුටු යමක් නිර්මාණය කිරීම එම පදයෙන් පැහැදිලි වෙයි. අනචඡරිය යනු ඇසුරු ගැසීමට යන කාලය ප්‍රමාණවත් නොගෙන ක්‍ෂණිකව ප්‍රකාශ කිරීම ය **(අබේනායක, 2009: 293)**. පටිභාති යනු වහා වැටහීම යි. ඨානසො යනු වහා වැටහුණු දෙය හිටිවන ම පැවසීමට ඇති හැකියාව යි. සෑම කවියෙකුට ම භාෂාව භාවිත කිරීමේදී කිසිදු බාධාවක් ඇතිවිය නොහැකිය. සෑම පැත්තක් ම කැපෙන මුවහත් ආයුධයක් මෙන් හෙතෙම ද භාෂාව නිවැරිදි ව භාවිත කරයි. එබැවින් අදහස් කල්පනා කිරීමට හෝ අකුරු පද විරිත් යනාදිය තේරීමට හෝ වාක්‍ය නිසි පරිදි ගළපා ගැනීමට හෝ කාලය මිඩංගු කිරීම පිළිබඳ ව ගැටලුවක් ඔහු ඉදිරියේ නොමැත **(පියරතන හිමි, 2006: 92)**. මෙබඳු භාෂා පටුත්වයකින් සමන්විත වාගීශ්වරයෙකු (ඍෂිවරයා) වන බැවින් උන්වහන්සේ වඞ්ගීස නම් වෙයි. උන්වහන්සේට වඞ්ගීස යන නම් ලැබුණේ වංග දේශයේ උපන් නිසා යන මතයට වඩා උන්වහන්සේ සතු භාෂා පටුත්වයත් වාග් විශාරදත්වයත් භාෂා නිපුණතත්වයත් පදනම් කරගෙන උන්වහන්සේගේ නාමය වඞ්ගීස වූ බව පිළිගත හැකිය. උන්වහන්සේගේ නමට පැවරෙන දේශනා පරීක්ෂාකර බලන විට පෙනී යන්නේ තමාගේ සිත තුළ කැකෑරෙමින් පැවති සිතුවිලි වචනයට නගා ප්‍රකාශ කිරීමට උන්වහන්සේ නිතර ම සූදානම්ව සිටි බව යි **(පියරතන හිමි, 2006: 92)**. පිටකාගත තොරතුරු අනුව උන්වහන්සේගේ නාමය වාග් විශාරදත්වය නිසා ම ලැබුණක් බව පැහැදිලි ය.

පරියත්තිපටිභාන, පරිපුච්ඡාපටිභාන, අධිගමපටිභාන යනුවෙන් පටිභානවන්තයින් තිදෙනෙක් පිළිබඳ ව **චුල්ලනිද්දේසපාළියේ** දැක්වේ. සම්බුදු සස්නෙහි යමෙකු විසින් ප්‍රකෘතියෙන් සුත්ත-ගෙය්‍ය-වෙය්‍යාකරණ-ගාථා-උදාන-ඉතිවුත්තක ජාතක-අබ්භූතධම්ම-වේදල්ල යන මේ නවාංගසත්‍ථුසාසනය පිරිවහන ලද වෙයි. ඔහුට පර්යාප්තිය නිසා වැටහෙයි. ඒ පරියත්ති පටිභානය යි කියනු ලැබේ.

"කතමො පරියත්ති පටිභානවා ඉධෙකච්චස්ස පකතියා පරියාපුත්තං හොති සුත්තං ගෙය්‍යං වෙය්‍යාකරණං ගාථං උදානං ඉතිවුත්තකං ජාතකං අබ්භූතධම්මං වෙදල්ලං තස්ස පරියත්තිං නිස්සාය පටිභාති අයං පරියත්තිපටිභානවා'' (චුල්ලවග්ගපාළි, 2005: 472)

මෙ සස්නෙහි ඇතැමෙක් අර්හත් ඵලයෙහි ද, ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගයෙහි ද, ලක්ෂණයෙහි ද, හේතුයෙහි ද, කාරණාකාරණයෙහි ද ප්‍රශ්න විමසනුයේ වෙයි. ඒ ප්‍රශ්න විමැසීම නිසා ඔහුට වැටහෙයි. ඒ පරිපුච්ඡා පටිභාන ඇත්තේ යි කියනු ලැබේ.

"කතමො පරිපුච්ඡා පටිභානවා ඉධෙකච්චො පරිපුච්ඡිතො හොති අත්ථෙ ච ඤායෙ ච ලක්ඛණෙ කාරණෙ ච ඨානාඨානෙ ච. තස්ස පරිපුච්ඡං නිස්සාය පටිභාති අයං පරිපුච්ඡාපටිභානවා'' (චුල්ලනිද්දේසපාළි, 2005: 472)

මෙ සස්නෙහි ඇතැමෙක් සතර සතිපට්ඨාන, සතර සම්‍යක් ප්‍රධාන, සතර ඍද්ධිපාද, පඤ්චින්ද්‍රිය, පඤ්චබල, සප්තබොජ්ඣඞ්ග, ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය, සතර ආර්ය මාර්ග හා චතුර්විධ ශ්‍රමණඵල හා චතුපටිසම්භිදා හා ෂඩභිඥා හා අධිගම කළේයි. ඔහු විසින් අර්ථය ද (අර්ථපටිභානය), ධර්මය ද (ධම්මපටිභානය), නිරුත්තිය ද (නිරුත්තිපටිභානය) දන්නා ලදැයි. අර්ථය දන්නා ලද කල්හි අර්ථය වැටහෙයි. ධර්මය දන්නා ලද කල්හි ධර්මය වැටහෙයි. නිරුත්තිය දන්නා ලද කල්හි නිරුත්තිය වැටහෙයි. මේ ත්‍රිවිධ ඤාණයෙහි ඤාණය ප්‍රතිභානය යි.

"කතමො අධිගම පටිභානවා ඉධෙකච්චස්ස අධිගතා හොන්ති චත්තාරො සතිපට්ඨානා චත්තාරො සම්මප්පධානා චත්තාරො ඉද්ධිපාදා පඤ්චින්ද්‍රියානි පඤ්චබලානි සත්තබොජ්ඣංගා අරියො අට්ඨංගිකො.....'' (චුල්ලනිද්දේසපාළි, 2005: 472)

බෞද්ධ කවි ප්‍රවර්ගීකරණයට අනුව ප්‍රාථමික හා දුර්වලතම කවියා චින්තා කවියා ය. ප්‍රබලතම හා උසස් ම කවියා පටිභාන කවියා ය. මෙම කවි ප්‍රවර්ගීකරණයේ කිසියම් ආරෝහණ පිළිවෙළක් තිබෙන බව සෙනරත් පරණවිතාන සූරීන් විසින් මුලින් ම අවධාරණය

කොට ඇත (අබේනායක, 2009: 293). සංස්කෘත කාව්‍යවිචාරය ප්‍රතිභා ශක්තිය හඳුනාගත් ආකාරයට ඉතා ම සමීප ලෙස එම ශාස්ත්‍රය පහළ වන්නට බොහෝ කලකට පෙර බුදුසමය මගින් එම ශක්තිය හඳුනාගෙන ඇති බව පෙනේ. (අබේනායක, 2009: 293) මේ අනුව කවියන් අතර සැබෑ කවියා ප්‍රතිභා කාව්‍ය ශක්තියෙන් පිරිපුන් ප්‍රතිභා කවියා වන බව බෞද්ධ සහ බෞද්ධ නොවන කාව්‍යවිචාර සම්ප්‍රදායන් විරෝධතාවකින් තොරව පිළිගෙන ඇති බව පැහැදිලි වේ.

බෞද්ධ කවියා සහ ඔහුගේ කුසලතා

කවියෙහි මූලික අරමුණ ජීවිතාවබෝධය ලබාදීම යි. බෞද්ධ කාව්‍ය සංකල්පය නිෂ්කාමී උතුමන්ගේ නිමැවුමකි. කාමභෝගී කාව්‍ය සේවනය බෞද්ධ කාව්‍ය සම්ප්‍රදාය ප්‍රතික්ෂේප කර ඇත. ඒ වෙනුවට කාමභෝගී කාව්‍ය රසාස්වාදය නිෂ්කාමීත්වයෙන් යුතුව සමසිතින් ඉවසා දරා ගැනීමේ විභවතාව ඇති කවියන් බෞද්ධ කාව්‍ය සම්ප්‍රදායේ දක්නට ඇත. ප්‍රේමය, ශෘංගාරය, රතිය, උත්කර්ශවත් අයුරින් අභිවර්ණනය කිරීම බෞද්ධ නොවන කාව්‍ය සම්ප්‍රදායන්හි කවියන්ගේ පදනම වූ අතර ත්‍රිලක්ෂණය, පටිච්චසමුප්පාදය වැනි බුදුසමයෙහි මූලික දාර්ශනික හරයන් සෞන්දර්යාත්මකව ශ්‍රාවක සමාජයෙහි ජනප්‍රිය කරවීම බෞද්ධ කවියන්ගේ වෑයම විය. 'පරක් තෙරක් නොමැති කාව්‍ය නම් සංසාරය තුළ කවියා ම ප්‍රජාපතී වන්නේ ය' යන සංස්කෘත විවරණයට අනුව කවියා විශ්ව නිර්මාපක ප්‍රජාපති දෙවියන් හා සමාන වේ. මෙයට පර්යාය ව දේවතා සංයුත්තයේ කවි සූත්‍රයට අනුව කවියා, කවියා තුළ ම බැස සිටි (කවි ගාථානමාසයො) යනුවෙන් බෞද්ධ සම්ප්‍රදාය දක්වයි. බෞද්ධ සම්ප්‍රදායෙහි මුල් ම කවියා බුදුරදුන් ම වන බැවින් බෞද්ධ කවියා අසමසම, අදුතිය, උත්තරීතර අදේවවාදී ආර්ය උත්තමයෙකි. සංස්කෘත සම්ප්‍රදායගත කවියා දේවවාදී ප්‍රජාපතී දෙවියන්ට සමාන වූවෙකි. කවියා ලොව අන් නිර්මාණකරුවන්ට වඩා සුවිශේෂී අත්‍යුදාර පුද්ගලයෙකු වන බව සංස්කෘත සහ බෞද්ධ කාව්‍යවිචාර මාර්ග දෙක ම එක සේ පිළිගන්නා අයුරු පැහැදිලි ය. කෙසේවෙතත් බෞද්ධ සම්ප්‍රදායෙහි කවියා අදේවවාදියෙකු වන බැවින් පාලි සූත්‍රාශ්‍රිත කාව්‍ය සංකල්පවල සදාතනික සත්‍යමය වටිනාකම දේවවාදී කාව්‍ය සංකල්ප අභිබවා යයි.

පාලි සම්ප්‍රදායයෙහි එන කවියා නිස්සරණාධ්‍යාශයෙන් සාක්ෂාත් කරගත් සමාජමය හිතාර්ථයන්ගෙන් සමුපලක්ෂිත ය. චූළක, යසෝජ,

නාගසමාල, සප්පක, සුභූත, ගිරිමානන්ද, සබ්බකාමී, සුන්දර, සමුද්දභූත, කාළුදායී, එකවිහාරිය, සංකිච්ච, සේල, කස්සප, තාලපුට, ධනිය, වංගීස, ආදි තෙරවරුන්ගේ ද විමල, උප්පලවණ්ණා, අම්බපාලී, චාපා, සුභා, ඉසිදාසී, සුමේධා ආදි මහතෙරවරියන්ගේ ද උත්තම කාව්‍ය චින්තාවන් බෞද්ධ කවියාගේ පූර්වාදර්ශයන් වශයෙන් සැලකේ. බුදුන් දවස වැඩසිටි වීතරාගී තෙරවරු සහ තෙරවරියන්ගේ මෙම උත්තම කාව්‍ය චින්තාවන් වනාහි අදීන විශිෂ්ට බුද්ධි මහිමයෙන් සහ සියුම් යථාර්ථ දර්ශනයෙන් අතුල්‍ය මානව භක්තියකින් පිරිපුන් ස්වාධීන කාව්‍යයන් වශයෙන් සැලකේ. මේ අනුව බෞද්ධ කවියා බුදුන් දවස පටන් ම අදීන සබුද්ධිමත් සියුම් යථාර්ථ දර්ශනයෙහි පරිණත මානවීය ධර්මයන්ගෙන් පිරිපුන් ස්වාධීන චින්තකයෙකු වූ බව පැහැදිලි ය. ක්‍රි.පූ. 6 වන සියවසයෙහි බුදුසමයේ සම්භවයත් සමග ම සමාජමය හිතාර්ථ සහ මෙලොව පරලොව උභයාර්ථ පෝෂණයෙහි සමත් නවතම කාව්‍ය ධාරාවක් ලොවට විවර විය. බුදුන් වහන්සේ ප්‍රධාන මෙම තෙරවරු සහ තෙරවරියන් තමන් කවියන් හෝ කිවිඳියන් බවත් තම දේශනා උසස් කාව්‍ය නිර්මාණ බවත් කිසිදා කිසිදු අයුරකින් හඳුන්වා නොතිබීම ද විශේෂිත කාරණයකි. බෞද්ධ කාව්‍ය සම්ප්‍රදායෙහි මෙම ඌනත්වය නිසා සංස්කෘත කාව්‍ය සම්ප්‍රදාය සංවිධිත කාව්‍යවිචාර මාවතක් වශයෙන් බෞද්ධ කාව්‍යවිචාර මාවත අභිබවා ඇත.

විශිෂ්ට කවියෙකුට කාව්‍යය සේවනය මගින් සුකුමාර බුද්ධි ඇත්තන්ට පවා ධර්ම, අර්ථ, කාම, මෝක්ෂ සංඛ්‍යාත චතුර්වර්ග ලාභය ලබාදිය හැකිය. එසේම කාව්‍ය වනාහි විවිධ දුශ්චරිත ප්‍රතිඵලයන්හි අනිෂ්ටඵල ලාභය ද සුචරිත ප්‍රතිඵලයන්හි ඉෂ්ටඵල ලාභය ද දක්වමින් කටයුතු නොකටයුතු දෙකෙහි උපදේශ දෙන්නේ ය (සුබෝධාලංකාරය, ලංකානන්ද ව්‍යාඛ්‍යාව, 1947: 11). මේ අනුව කවියා සතු කුසලතාව විය යුත්තේ සෑම අංශයකින් ම කුමන හෝ අයුරකින් පාඨකයා සහ රසිකයා රසගැන්වීම පිණිස කාව්‍යයන් නිර්මාණය කිරීම පමණක් නොව යහපත් දේ යහපත් ලෙසත් අයහපත් දේ අයහපත් ලෙසත් දක්වා කළයුතු සහ නොකළ යුතු දේ පිළිබඳ ව පාඨක රසික සමාජය දැනුවත් කරමින් උපදේශ ලබා දීම යි. මෙය කවියාගේ කාව්‍ය කුසලතාවෙහි සදාචාරාත්මක පදනම නියෝජනය කරයි. මෙබඳු සදාචාරාත්මක පදනම මත කාව්‍යය නිර්මාණය කරන කවියාට ධර්ම, අර්ථ, කාම, මෝක්ෂ යන සිවුමඟ ඵල මෙන්ම කලා නෛපුණ්‍ය,

කීර්තිය සහ ප්‍රීති ලාභය ද ලැබෙන බව දැක්වේ (සුබෝධාලංකාරය, ලංකානන්ද ව්‍යාඛ්‍යාව, 1947: 11).

ප්‍රතිභාව

කවියෙකු සතුවිය යුතු කවි කුසලතාවේ (නිර්මාණ කුසලතාව) මූලික ලක්ෂණ තුනක් පිහිටන බව පෙරදිග කාව්‍යවිචාරයෙහි දැක්වේ. එනම්, ප්‍රතිභාව ව්‍යුත්පත්තිය සහ සතතාභ්‍යාසය යි. මීළගට ඒ පිළිබඳ විමසනු ලැබේ. කවියෙකුගේ ප්‍රතිභාව යනු අපූර්ව බවක් මැවීමේ දක්ෂතාව යි. පෙරදිග කාව්‍යවිචාරකයෝ ප්‍රතිභාව කවි කුසලතා අතර මූලිකාංගය ලෙස සැලකුහ. නෛසර්ගික ප්‍රතිභා ශක්තිය, නිර්මල ශ්‍රැතවත් භාවය නිරන්තරයෙන් ම පුරුදු පුහුණු වන අභ්‍යාසය කාව්‍යය කුසලතාවට හේතු වන බව කාව්‍යාදර්ශ ප්‍රණීත දණ්ඩීන් දක්වයි.

"නෛසර්ගිකීච ප්‍රතිභා - ශ්‍රැතඤ්ච බහුනිර්මලං

අමන්දශ්චා'භී යෝගෝ'ස්‍යාඃ - කාරණං කාව්‍යසම්පදඃ"

(කාව්‍යාදර්ශය, 2001: 52)

ලොව මිනිසත් බව දුර්ලභ ය. විද්‍යා ශිල්ප දැනුම ලබාගැනීම අතිශයින් දුර්ලභ ය. එසේම ලොව කවීත්වය ද දුර්ලභ වූවකි. ඒ කවීත්වයට අත්‍යවශ්‍යය වන ප්‍රතිභා ශක්තිය අතිශයින් ම දුර්ලභ වන බව අග්නිපුරාණයෙහි මෙසේ දැක්වේ.

"නරත්වං දුර්ලභං ලෝකේ - විද්‍යා තත්‍ර සුදුර්ලභා

කවීත්වං දුර්ලභං තත්‍ර - ශක්තිස්තත්‍ර සුදුර්ලභා"

(අග්නිපුරාණය, 2010: 14)

මේ අනුව කාව්‍යයෙහි උත්තමාංගය ප්‍රතිභාව වන බව ප්‍රකට වේ. එමෙන්ම ප්‍රතිභාව යනු කාව්‍ය ශක්තියක් වශයෙන් ද එහි දැක්වේ. ප්‍රතිභාව නමැති කාව්‍ය ශක්තිය යම් අයෙකු සතුවේ නම් හැමවිට ම එකඟ වූ සිතෙහි ශබ්දවල අර්ථාවබෝධය ද නොකිලිටි පදයන්ගේ පහළවීම ද සිදු වන බව රුද්‍රභට්ට පවසන බව ලබුගම ලංකානන්ද හිමියෝ දක්වති.

"මනසි සදා සුසමාධිනී - විස්ඵූරණමනෙකධා'භිධෙයස්‍ය

අක්ලිෂ්ටානි පදානි ච - විභාන්ති යස්‍යාමසෞ ශක්තිඃ"
(සුබෝධාලංකාරය, 1947: 11)

ශ්‍රී ලංකා භික්ෂු ...
30 OCT 2023

ප්‍රතිභාව කවීත්වයෙහි බීජය යි. උසස් කාව්‍යයක් බිහිවීමට නම් කවියා සතුව ප්‍රතිභාව නම් කාව්‍ය බීජය (කවීත්වබීජං ප්‍රතිභානම්) අනිවාර්යයෙන් ම සුපිහිටිය යුතු බව වාමන සහ රුද්‍රට යන ආචාර්යවරු දැක්වූහ. භාමහ ද කාව්‍යයක් බිහිවන්නේ ප්‍රතිභා ශක්තියෙන් බව පැවසුවේය. ප්‍රතිභාව කාව්‍යයට හේතුව බවත් ව්‍යුත්පත්තිය ආදිය සංස්කාරක හේතු බවත් අලංකාරතිලකයෙහි දැක්වේ. **(දිසානායක, 1965: 01 -11).** භාමහ ප්‍රතිභාව උප්පත්තියෙන් එන වාසනා ගුණයක් (නවනවෝන් මෙෂශාලිනී ප්‍රඥා ප්‍රතිභා) වශයෙන් සලකයි. එනම්, නෛසර්ගික ගුණය යි. චන්ද්‍රාලෝකයෙහි දී ජයදේවයන් ප්‍රතිභා ශක්තිය උද්දීපනය උදෙසා කරුණු දෙකක් ඉවහල් වන බව සඳහන් කර ඇත (කාව්‍ය නිර්මාණසාමාර්ථ්‍යමෙව ප්‍රතිභා සා ච සහජොත්පාධ්‍යා). ඔහු එය ශ්‍රැතිය හා අභියෝග වශයෙන් නම් කර ඇත. ශ්‍රැතිය යනු බොහෝ ඇසූ පිරූ තැන් ඇති බව යි. ග්‍රන්ථාගත ශාස්ත්‍රයක් පිළිබඳ ව ඥානාවබෝධය මෙන්ම ව්‍යවහාර ලෝකය පිළිබඳ තමා සතු ඥානය එයින් අදහස් කෙරේ. අභියෝග යනු තමා තුළ පවතින ශිල්පයන් හැදෑරීමෙන් ලත් පුහුණුව යි. සමහර විචාරකයෝ මෙම අංගය ව්‍යුත්පත්තිය හා අභ්‍යාස යනුවෙන් හැඳින්වූහ. **(චන්ද්‍රරතන හිමි, 2010: 337-347).** ප්‍රතිභාව පිළිබඳ ජනප්‍රියතම විවරණය වන්නේ අපූර්ව වස්තු නිර්මාණය කිරීමෙහි වූ ප්‍රඥාව (අපූර්වවස්තු නිර්මාණක්ෂමා ප්‍රඥා ප්‍රතිභා) ප්‍රතිභාව යන්නයි යන අභිනවගුප්තයන් දැක් වූ නිර්වචනය යි.

ප්‍රතිභා ශක්තිය යනු පෙර නොවූවිරූ නොදුටුවිරූ අපූර්ව වස්තුවක් නිර්මාණය කිරීමෙහි දක්ෂතාව බව පැහැදිලි ය. මෙහිදී අපූර්ව යන පදය යොදනු ලබන්නේ එක්තරා සීමිත අර්ථයකිනි. රචකයා සාකල්‍යයෙන් ම අපූර්ව වස්තුවක් වචනයේ පරිසමාප්තාර්ථයෙන් ම නිර්මාණය නොකරයි. එවැන්නක් නිර්මාණය කිරීම ද උගහට ය. නිර්මාණය කළ ද එය රසවිඳීමට තබා වටහා ගැනීමටත් කිසිවෙකු සමත් නොවනු නියත ය. මෙහිදී අපූර්වවස්තු නිර්මාණය යනුවෙන් අදහස් කරනු ලබන්නේ අප හොඳින් දැක පුරුදු ඇති, අප මැනවින් දන්නා හඳුනන දේ ඇසුරෙන් අපූර්ව දෙයක් නිර්මාණය කිරීම යි. අන් වචනවලින් පවසතොත් අපූර්වත්වය රැඳී ඇත්තේ එලයෙහි පමණි. ඊට හේතුවන අමුද්‍රව්‍ය අප නිතර දෙවේලේ දැක පුරුදු ඇති ඒවා ය **(චන්ද්‍රරතන හිමි, 2010: 337-347).** මේ අනුව පෙර නොවූවිරූ නොදුටුවිරූ යමක් කවියා විසින් රසිකයා මීට පෙර දැක නොමැති සහ

30 OCT 2023

අසා නොමැති අයුරින් ඉදිරිපත් කිරීමේ හැකියාව ප්‍රතිභාව වශයෙන් අනාවරණය වේ. මෙම අපූර්වත්වය රඳා පවතින්නේ රසිකයා මනාව දන්නා හඳුනන දෙයක් හෝ සංකල්පයක් පිළිබඳ ව නව ආකාරයකින් සියුම් ලෙස අමුතු දෘෂ්ටි කෝණයක් ඒ තුළට කිඳා බැස්සවීම තුළ ය. ප්‍රකට අපරදිග ලේඛකයෙකු වන ආතර් කස්ලර් ප්‍රකාශ කරන අන්දමට නිර්මාණය යනු ලොවෙහි නැති දෙයකින් අමුතු යමක් මැවීම නොවේ **(චන්ද්‍රරතන හිමි, 2010: 337-347).** මේ අනුව ප්‍රතිභාව යනු ලොව නොපවතින දෙයක් තුළ අපූර්වත්වයක් මැවීම නොව ලොව දකින අසන දෑ පිළිබඳ ව පෙර නොදුටු හා පෙර නොඇසූ විලසින් ඒ තුළ අපූර්වත්වයක් මැවීම වේ. මෙම කාව්‍ය කුසලතාව කවියාගේ පරිකල්පනයෙන් පෝෂණය වන්නකි. පසිඳුරන්ට ගොදුරුවන ලොව සෑම දෙයක් ම කවියා විචිත්‍රත්වයට පත්කරන්නේ කවියාගේ මෙම පරිකල්පන හැකියාවෙනි. කවියෙකුගේ ප්‍රතිභා ශක්තිය මගින් සුළු වස්තු බීජයක් ඇසුරින් සුවිසල් සෞන්දර්යාත්මක කලා ලෝකයක් නිර්මාණය වන්නේ කවියාගේ මෙම පරිකල්පනයෙනි. කවියෙකු බිහිවන ප්‍රබලතම බලවේගයෙහි (ප්‍රතිභාවේ) පදනම වන්නේ කවියාගේ පරිකල්පන චින්තනය යි.

ප්‍රතිභාව හා සබැඳි ශබ්දකෝශාගත අර්ථ විවරණයන්ගෙන් පෙන්නුම් කරන්නේ ප්‍රතිභාව කවියෙකුගේ පූර්ව ජන්ම වාසනාවත් ඥාන මණ්ඩලයත් අතර සම්බන්ධ වන හැකියාවක් වශයෙනි. ශබ්ද ශාස්ත්‍රානුකූල විවිධාර්ථවත් √භා වැටහීමේ ධාතුවෙන් ප්‍රතිභා පදය සෑදේ. යමක් එළිය කිරීම, අන්තර්දෘෂ්ටිය හෝ යමක් පැහැදිලිවීම යන තේරුම එහි වේ. **(J.Gonda, 1984: 318)** බෞද්ධ මූලාශ්‍රයන්හි පටිභාන යන වචනය යෙදී ඇත්තේ ක්ෂණික අවබෝධය ගැඹුරු අවබෝධය යන අර්ථවල ය. අවබෝධය (understanding) දීප්තිය (illumination) උගත්කම (interlligence) විශ්වසනීයව කීමේ බිණීමේ සූදානම (readingness of confidence of speech) කඩිනම (promptitude) වාග්පටුත්වය (wit) යනුවෙන් ප්‍රතිභාව පුථුලාර්ථයක පාලි-ඉංග්‍රීසි ශබ්දකෝෂයෙහි අර්ථ දක්වා ඇත. පටිභාන යන්නෙහි නිරුක්සාභිකව බොහෝ දේ අන්තර්ග්‍රහණය කිරීමේ සුවිශේෂ ශක්තියක් ඇත (**Pali English Dictionary, 2003:396**). බෞද්ධ කාව්‍ය සම්ප්‍රදාය තුළ ප්‍රතිභාව ප්‍රමුඛ කර ඇති ආකාරය ප්‍රතිභාන්විත කවියා කවීන් අතර අග්‍රතම කවියා වන බව පිළිගැනීමෙන් විශද වේ.

කාව්‍යකරණය හා පටිභාන ශක්තිය අතර පවතින ඍජු සහසම්බන්ධය බෞද්ධ කාව්‍යවිචාර සම්ප්‍රදාය විසින් අවිවාදයෙන් පිළිගෙන ඇති බව ද ඉන් ප්‍රකට වේ.

ව්‍යුත්පත්තිය

කවියෙකුගේ කාව්‍ය කුසලතාවයෙහි දෙවැනි ලක්‍ෂණය ව්‍යුත්පත්තිය යි. ජීවිත පරිඥානය හෙවත් ජීවිතයෙන් ලබන පරිණත බුද්ධිය මේ සඳහා ප්‍රධාන වශයෙන් බලපායි. ව්‍යුත්පත්තිය සඳහා බහුශ්‍රැතභාවය ද අත්‍යන්තයෙන් ම අදාළ වේ. උත්තම කාව්‍යයක් නිර්මාණය කිරීමට කවියා ලබන ජීවිත පරිඥානය සහ පොතපතින් ලබන බහුශ්‍රැතභාව හෙවත් ව්‍යුත්පත්තිය අනිවාර්ය කාව්‍ය කුසලතාවක් වශයෙන් සැලකේ. තාවකාලික සෞන්දර්යාත්මක විනෝදාස්වාදයක් ජනිත කරවන කාව්‍ය නිර්මාණවල ව්‍යුත්පත්තිය නොමැති තරම් ය. ව්‍යුත්පත්ති කුසලතාවෙන් පිරිපුන් කවියෙකුගේ නිර්මාණය වනාහී ගැඹුරු රසාස්වාදයක් සහිත වූවකි. කවියෙකු තේමා කරගන්නා වූ වස්තු බීජය සමාජමය යථාර්ථයන් හෙළිකරන උත්තම කාව්‍යයක් බවට පත් කිරීමට කවියාට ඉවහල් වන්නේ මෙම ව්‍යුත්පත්ති කුසලතාව යි. උසස් කවියා මිනිස් ලොව මතුපිටින් ගමන් කරන්නෙකු නොව ඔහු ලොව සියලු දේ පිළිබඳ ව විනිවිද දකිනසුළු ජීවිතාවබෝධයෙන් පිරිපුන් සුවිශේෂී පුද්ගලයෙකු වන්නේ ද මෙම නිසා ය. කාව්‍යයක් උසස් සදාතනික රසාලිප්ත කාව්‍යයක් හෝ සාමාන්‍ය වාර්තාවක් ද යන්න නිර්ණය කරන ප්‍රධාන අංගය වශයෙන් ව්‍යුත්පත්තිය සැලකිය හැකි වේ.

සූත්‍රාශ්‍රිත පාලි කාව්‍ය අත්‍යන්තයෙන් ම ව්‍යුත්පත්තියෙන් පරිපූර්ණ වූ කාව්‍යයන්ගෙන් සමූපලක්ෂිත ය. අංගුත්තරනිකායෙහි කවි සූත්‍රයෙහි දැක්වෙන චතුර්විධ කවීන් අතර ව්‍යුත්පත්ති කුසලතාවය ඇති කවියා සුත කවියා ය. ඇසූ, අසන ලද, ප්‍රකට, ඇසූ දෙය, උගත් දෙය, (පාලි - සිංහල අකාරාදිය, 1998: 551) සුත යන්නෙන් අර්ථවත් වේ. බොහෝ ඇසූ පිරූ ඥානය හෙවත් බහුශ්‍රැතභාවය ලැබීමට හේතු වන්නේ ශ්‍රවණය යි. යමෙක් යමක් අසා කාව්‍ය රචනා කරන්නේ නම් (යො සුත්වා කරොති අයං සුත කවි නාම) ඔහු සුත කවියා බව මනෝරථපූරණී අට්ඨකථාව දක්වයි. කිසිවක් අසා ඇසූ දෙය අනුව නො ඇසූ දෙය ගළපා පබැඳීම සුත කවියාගේ කුසලතාවය වන බව ලීනත්ථප්පකාසනී ටීකාවෙහි "කිඤ්චි සුත්වා සුතෙන අසසුතං අනුසන්ධිත්වා කරණවසෙන සුතකවි" (ලීනත්ථප්පකාසිනි, 2012: 224) දැක්වේ. මේ අනුව බොහෝ ඇසූ පිරූ බහුශ්‍රැත පාණ්ඩිත්‍යයෙන් හෙබි ජීවිත පරිඥානයෙන් සපිරුණ කවි කුසලතාව ව්‍යුත්පත්තිය වන අතර බෞද්ධ කාව්‍යවිචාර කලාවේ ද ව්‍යුත්පත්තියෙන් පිරිපුන් කවියා උසස් කොට සළකා ඇත. සුත යන්නෙන් අසා දැනගත් බහුශ්‍රැත පාණ්ඩිත්‍යය සහ ජීවිත පරිඥානය ද අර්ථවත් වන බව අවබෝධ කරගත යුතු ය. කෙතරම් ශූර ලෙස කල්පනා ශක්තිය මෙහෙයවූවත් එම කාව්‍යය ජීවිතය සමඟ නොගැටෙන්නේ නම් එබඳු කාව්‍යය සදාතනික ගුණයෙන් පිරිහුන කාව්‍යයන් ය. සාහිත්‍යයෙහි තැන්පත් වන්නේ සමාජයෙහි හරය යි. මනුෂ්‍යත්වයෙහි ජීවය යි (දිසානායක, විමල්, 1962: 01 -11). මේ අනුව සාහිත්‍යයෙහි සාරයත් මනුෂ්‍යත්වයේ ජීවයත් රැඳී පවතින්නේ කවියාගේ ව්‍යුත්පත්ති කුසලතාවය අනුව ය.

සතතාභ්‍යාසය

සතතාභ්‍යාසය කවියෙකු සතුවිය යුතු තෙවැනි කාව්‍ය කුසලතා ලක්‍ෂණය යි. නිරන්තරයෙන් සිදුකරනු ලබන පුරුදු පුහුණුවීම සතතාභ්‍යාසය යි. කාව්‍ය නාට්‍යාදී සෑම සාහිත්‍යාංගයක් ම උසස් සහ උත්තම ගණයෙහි සාහිත්‍යායංගයන් බවට පත්වීමට මෙම නිරන්තරයෙන් පුරුදු පුහුණු වී ප්‍රගුණ කිරීම අත්‍යවශ්‍ය වූවකි. පෙරදිග ආදි කාලීනයන් කාව්‍යයෙහි ආරම්භය දේවත්වාරෝපණයට වඩා සාමාන්‍ය මිනිසාගෙන් ම ප්‍රභවය වූවායැයි මෙම නිබන්ධයෙහි මුලින් ම දක්වන ලදි. කවිකම සහ කවි කුසලතාව දෙවියන් විසින් දෙන ලද්දක් යැයි සමහරෙක් විශ්වාස කරන අතර බහුතරයක් පිළිගන්නේ එය දේව හාස්කමක් නිසා සිදුවන්නක් නොවන බව යි. කවිකම කවියාට සුපිහිටන්නේ මෙම සතතාභ්‍යාසය හේතුවෙනි. කාව්‍යවිචාරකයන් කවියාගේ කාව්‍යකරණය ප්‍රජාපතී දෙවියන් හා සමාන වන බව දැක්වූව ද කවියා යනු දෙවියෙකු නොව මනුෂ්‍යයෙකු බව දක්වයි. එබැවින් කවියෙකුට කවිකම පිහිටන්නේ දේව ආශීර්වාදයකින් නොව කවියා, කවියා විසින් ම නිතර සිදු කරනු ලබන පුරුදු පුහුණු ප්‍රගුණ කිරීමේ ක්‍රියාවලිය හේතුවෙනි.

පෙර වාසනා ගුණයෙන් සමන්විත ප්‍රතිභා ශක්තියත් අපූර්ව කාව්‍ය නිර්මාණයෙන් සංජාත වැටහීමත් යන දෙක නැතත් ශාස්ත්‍ර පරිශීලනයෙන් හා උත්සාහයෙන් උසස් කාව්‍යයන් නිර්මාණය කිරීමට

හැකි බව කාව්‍යාදර්ශය දක්වා ඇත. ප්‍රතිභාව නොමැති වුව ද ඇසීමෙන් සහ සතතාභ්‍යාසය මගින් කාව්‍යකරණයට ආලෝකයක් ලැබෙන බව පහත කාව්‍යාදර්ශ ශ්ලෝකයෙන් සුපැහැදිලි ය.

"න විද්‍යතෙ යද්‍යපි පූර්වවාසනා - ගුණානුබන්ධි ප්‍රතාභානමභද්භූතම් ශ්‍රුතේන යත්නේන ච වාගුපාසිතා - ධ්‍රුවං කරොතේ‍ය'ව කමප්‍යනුග්‍රහම්"

(කාව්‍යාදර්ශය, 2001:52)

කවර කලා කෘතියක් වුවද බිහිවන්නේ කලාකරුවා තමා තෝරාගත් මාධ්‍යය සමග කරන බලවත් අරගලයකට පසුව ය. එම සටනින් ජය ගැනීමට නම් කලාකරුවා සිය ශිල්පය මැනවින් පුරුදු පුහුණු කළ කෙනෙකු විය යුතු ය. (දිසානායක, විමල්, 1962: 01 -11) උසස් කාව්‍යයක් බිහිවීමට අත්‍යවශ්‍ය සතතාභ්‍යාසය වනාහි ප්‍රතිභාව සහ ව්‍යුත්පත්තිය මෙන් නොව එය නිතර නිතර ප්‍රගුණ කිරීමෙන් පමණක් ලැබෙන කාව්‍යය කුසලතාවකි. ලේඛකයන්ගේ හා වෙනත් කලාකරුවන්ගේ පොත් මනාසේ විමසා බැලුවහොත් කලා කෘති නිර්මාණය කරන්නේ එකවර ගිලිහෙන අපූර්ව රචනා ලෙස නොව සිතාමතා අනේක වාරයක් ශුද්ධ කොට දහඩිය මහන්සියෙන් සාදන ලද දෙයක් ලෙස කෙනෙකුට පෙනී යනු ඇත. (සරත්චන්ද්‍ර, 2015: 30) කවියාට කවිකම දෙවියන් විසින් දෙන ලද්දක් නොව එය කවියා විසින් ම සතතාභ්‍යාසය කිරීමෙන් ප්‍රගුණ කළ යුත්තක් වන බව මෙයින් ධ්වනිත වේ.

සමාලෝචනය

භාරතීය කාව්‍යවිචාර ධාරාව තුළ ඉතා පුළුල්ව සාකච්ඡා කරන මෙම කාව්‍ය කුසලතාත්‍රය පිළිබඳ ව පාලි කාව්‍යවිචාර සම්ප්‍රදාය ද සංවිධිත අයුරින් නොවනමුත් සංක්ෂිප්ත ව කවි සූත්‍රයේ දී දක්වා ඇත. ප්‍රතිභාව කාව්‍යයෙහි මුඛ්‍යාංගය වන බව භාරතීය කාව්‍යවිචාරයෙහි අදහස වන අතර බෞද්ධ විචාරය වන්නේ ද ඊට සමාන අදහසකි. එනම්, කවියන් අතර අග්‍රස්ථානය පටිභාන කවියාට හිමිවන බව යි. ව්‍යුත්පත්තිය හෙවත් බහුශ්‍රුතබව යනු ජීවිතය පිළිබඳ ව පරිඥානය යි. මේ පිළිබඳ ව පාලි කාව්‍යවිචාර මාර්ගය සුත කවියාගෙන් අවධාරණය කර ඇත. බුදුදහම විශුද්ධි මාර්ගයකි. එහෙයින් එම රුවන් මඟට

ප්‍රවේශයක් සාදා දීමට උපකාර වීම ද සාහිත්‍යධරයන්ගේ යුතුකමකි. (නන්ද හිමි, 2010: 92-99) බෞද්ධ කාව්‍යවිචාර මාවත වීතරාගී නික්ලේශී සනාතන ධර්ම රසයකින් යුතු කාව්‍යය කුසලතාවයන්ගෙන් සපිරුණු උත්තම ගණයේ කවියන් හා කිවිඳියන්ගෙන් නො අඩු පරිපූර්ණ කාව්‍යවිචාර මාවතක් බව මේ අනුව විශද වේ.

ආශ්‍රිත ග්‍රන්ථ

ප්‍රාථමික මූලාශ්‍රය

අග්නිපුරාණය, (කාව්‍ය ප්‍රකාශය), (2010). (සංස්.) රේවත හිමි, උඩවෙල, මරදාන: සමයවර්ධන පොත්හල.

කව්සිළුමිණ, (2004). (සංස්.) ආරියපාල, ඇම්. බී., කොළඹ: ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ.

කාව්‍යාදර්ශය, (2001). (සංස්.) සෝරත හිමි, වැලිවිටියේ, මරදාන: සමයවර්ධන පොත්හල.

චුල්ලනිද්දෙසය, (2005). (සංස්). ලංකානන්ද හිමි, ලබුගම, පාලි අට්ඨකථා මුද්‍රණය, දෙහිවල: බෞද්ධ සංස්කෘතික මධ්‍යස්ථානය.

චුල්ලවග්ගපාළි, (2005). (සංස්.) ලංකානන්ද හිමි, ලබුගම, පාලි අට්ඨකථා මුද්‍රණය, දෙහිවල: බෞද්ධ සංස්කෘතික මධ්‍යස්ථානය.

ධ්වන්‍යාලෝකය, (1969). (සංස්.) සේනානායක, ජී.එස්.බී., නුගේගොඩ: අනුලා මුද්‍රණාලය.

මනෝරථපූරණී අට්ඨකථා, (2009). (සංස්.) ධම්මකීර්ති සිරි ධම්මානන්ද හිමි, පාලි අට්ඨකථා මුද්‍රණය, දෙහිවල: බෞද්ධ සංස්කෘතික මධ්‍යස්ථානය.

ලීනත්ථප්පකාසිනී ටීකා, (සීලක්ඛන්ධ වග්ග), (2012). (සංස්.) රේරුකානේ චන්දවිමල නාහිමි, දෙහිවල: බෞද්ධ සංස්කෘතික මධ්‍යස්ථානය.

සාරත්ථමංජුසා ටීකා. (දුක තික චතුක්ක නිපාත), (2003). (සංස්.) විජේතුංග, ධර්මදාස, දෙහිවල: බෞද්ධ සංස්කෘතික මධ්‍යස්ථානය.

සාරත්ථප්පකාසිනි අට්ඨකථා, (2009). (සංස්.) විදුරුපොල පියතිස්ස නාහිමි, පාලි අට්ඨකථා මුද්‍රණය, දෙහිවල: බෞද්ධ සංස්කෘතික මධ්‍යස්ථානය.

සුබෝධාලංකාරය, ලංකානන්ද ව්‍යාඛ්‍යාව. (1947). (සංස්.) ලංකානන්ද හිමි, ලබුගම මරදාන: සමයවර්ධන පොත්හල.

සුබෝධාලංකාරය, (2009). (සංස්.) ගුණානන්ද හිමි, ගන්තලාවේ, මරදානː සමයවර්ධන පොත්හල.

ද්විතීයික මූලාශ්‍රය

තිලකසිරි, ජයදේව (1971). **වෛදික සාහිත්‍යය**. කොළඹː ඇස්. ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ.

තිලකසිරි, ජයදේව (2007). (දෙවන මුද්‍රණය). **සංස්කෘත කාව්‍ය සාහිත්‍යය**. කොළඹː ඇස්. ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ.

දිසානායක, විමල් (2010). **නව විචාර සංකල්පනා**. කොළඹː විසිදුණු ප්‍රකාශන.

නාරද හිමි, කිවුලේගෙදර (2001). **පොතපතින් නිරූපණය වන බුදුහාමුදුරුවෝ**. කොළඹː එස්. ගොඩගේ සහ සමාගම.

නාරම්පනාව, කීර්ති (2003). **භාරතීය කාව්‍යවිචාරය**. බත්තරමුල්ලː සමීර ප්‍රකාශන.

පඤ්ඤාකිත්ති හිමි, හිරිපිටියේ (1998). **භරතමුනි විරචිත නාට්‍යශාස්ත්‍රය**. මරදානː සමයවර්ධන පොත්හල.

පඤ්ඤාලෝක හිමි, වැයිහේනේ (2012). (දෙවන මුද්‍රණය), **කාව්‍යවිචාරය සහ රසවාදය**. දෙහිවලː බෞද්ධ සංස්කෘතික මධ්‍යස්ථානය.

පියතිස්ස හිමි, දෙනගම (2015). **කාව්‍ය රසය හා භාෂාව**. දෙහිවලː බෞද්ධ සංස්කෘතික මධ්‍යස්ථානය.

පියරතන හිමි, වෑගම (2006). **සෞන්දර්ය පිළිබඳ බෞද්ධ ආකල්පය**. දිවුලපිටියː සරස්වතී ප්‍රකාශන.

ප්‍රඥාකීර්ති හිමි, කොටහේනේ (1946). **සාහිත්‍යය හා සමාජය**. කැළණියː විද්‍යාලංකාර මුද්‍රණාලය.

මහානාම හිමි, බඹරැන්දේ (1981). **කාව්‍යවිචාර දර්ශන**. කොළඹː එස්. ගොඩගේ සහ සමාගම.

මේධානන්ද හිමි, දේවාලේගම (2003). **බුදුබණ. (බුදුරජාණන් වහන්සේ සහ සන්නිවේදනය)**. මරදානː දයාවංශ ජයකොඩි සමාගම.

විජයවර්ධන, හේමපාල, ජී. (2014). (අභිනව මුද්‍රණය), **කාව්‍යවිචාර ගවේෂණ**. කොළඹː ෆාස්ට් පබ්ලිකේෂන්.

එම. (2003). **සංස්කෘත කාව්‍යවිචාර මූලධර්ම**. බත්තරමුල්ලː සමීර ප්‍රකාශන.

විජිත, වෙලගෙදර (2013). සාහිත්‍ය සහ සෞන්දර්ය - කලාවේ දාර්ශනික සංකල්ප. මරදානː සූරිය ප්‍රකාශන.

රත්නායක, මනෝජ්. ප්‍රසාත්. (2012). **සංස්කෘත කාව්‍යවිචාරය**. කැලණියː සරසවි ක්‍රියේෂන්.

රේවත හිමි, උඩවෙල (2010). **සකු කවි ලකුණු**. කොළඹː සමයවර්ධන ප්‍රකාශන.

සරත්චන්ද්‍ර, එදිරිවීර, 2015, **කල්පනා ලෝකය**, මරදානː ඇස්. ගොඩගේ සහ සමාගම.

Coomaraswamy, Ananda, K. (1939). 'Some Pali Words.' **Harvard Journal of Asiatic Studies.** Vol. 04, No.02. USA: Harvard-Yenching Institute.

Dhadphale, M.G. (1975). Some Aspects of Buddhist Literary Criticism, as Pāli Sourses. India: Adreesh Prakashan.

Kane, P. V. (1961). **History of Sanskrit Poetics**. New Delhi: Motilal Banaras's Publishers Pvt.

Keith, Bridle (1947). **Classical Sanskrit Literature**. California: YMCA Publishing Nonce.

MacDonald, Arthur, Antony (1990). **A History of Sanskrit Literature**. New Delhi: Motilal Banaras's Publishers Pvt.

Muller, Max (1926). **Ancient Sanskrit Literature**. India: Oxford IBH Puplishing.

Nakamura, Hajime (1987). **Indian Buddhism**: A Survey with Bibliographical Notes. New Delhi: Motilal Banaras's Publishers Pvt.

Raghavan, V. (1961). Some Concepts of the Alankara Sastra. New Delhi: India.

Shankar, A. (1973). Some Aspects of Literary Criticism in Sanskrit or the Theories of Rasa and Dvani. Madras: Madras University Press.

සෙසු මූලාශ්‍රය

අබේසිංහ, ඩබ්ලිව්. ඒ. (2018). **'කාව්‍යය සහ ගීතය පිළිබඳ බෞද්ධ ආකල්පය.'** අලහේනේගම සුමනරතන හිමි ඇතුළු පිරිස (සංස්.) පඤ්ඤාසෝමාභිනන්දන. නාත්තණ්ඩියː ශ්‍රී පුෂ්පාරාම පුරාණ විහාරය.

අරියවිමල හිමි, කොස්වත්තේ (2009). **'බෞද්ධ සාහිත්‍යයේ විෂය ක්ෂේත්‍රය.'** මහමිතවපඤ්ඤාරතන හිමි (සංස්.) විවරණ ශාස්ත්‍රීය සංග්‍රහය, ගලෙන්බිඳුණුවැවː සාරස ප්‍රකාශන.

චන්ද්‍රරතන හිමි, ලබුහේන්ගොඩ (1964). **'පාලි සාහිත්‍යයේ එන කවියන් පිළිබඳ ව සටහන් හා ථෙරගාථාවන්ගෙන් හෙළිවන කවිත්වය.'** වල්පොල විමලඤාණ හිමි, බෙල්ලන්විල විමලරතන හිමි (සංස්.) ලේඛන සිබා. කැලණිය: විද්‍යාලංකාර විශ්වවිද්‍යාලය.

චන්ද්‍රරතන හිමි, මල්වානේ, 2010, **භාමහචාර්යයන්ගේ අලංකාර විග්‍රහය,,** සද්ධා ශාස්ත්‍රීය සංග්‍රහය, සංස් නැදගමුවේ පඤ්ඤාලෝක හිමි, කොළඹ: ගොඩගේ පොත් සමාගම.

ඤාණරතන හිමි, පුස්සැල්ලෑවේ (2015). **'භාරතීය කාව්‍යවිචාරය හා සුබෝධාලංකාරය.'** පල්ලේවත්තේ ධම්මරතන හිමි, සූරියපොකුණ අමිතගවේෂි හිමි (සංස්.) නැණස. අස්ගිරිය: මහාවිහාර මහාපිරිවෙණ.

ගල්මන්ගොඩ, සුමනපාල (1993). **'භාෂාව, සත්‍යය හා යථාර්ථය - ථෙරවාද මතය.'** අත්තුඩාවේ පියරතන හිමි ප්‍රමුඛ පිරිස (සංස්.) අත්තුඩාවේ ශ්‍රී රාහුල අනුනාහිමි අභිනන්දනය. කොළඹ: එස්. ගොඩගේ සහ සමාගම.

ගුණසේන, දේශප්‍රිය (2011). **'පාලි කාව්‍යවිචාර මූලධර්ම කෙරෙහි සංස්කෘතයේ ආභාසය'**, වැලිවිට සෝරත හිමි (සංස්.) අනුදීපනා. පුවක්පිටිය: මාගධී ප්‍රකාශන.

ධම්මානන්ද හිමි, මකුරුප්පේ (2001). **'කාව්‍යවිචාරය හා රසාස්වාදය පිළිබඳ බෞද්ධ න්‍යාය.'** චන්ද්‍රතිලක බුලත්සිංහල (සංස්.) නිවන්මග - 32 වැනි කලාපය. කොළඹ: රජයේ මුද්‍රණාලීය බෞද්ධ සංගමය.

ධම්මානන්ද හිමි, මකුරුප්පේ (2014). **'පාලියේ අලංකාර භාවිතය.'** ලැගුම්දෙණියේ පියරතන හිමි (සංස්.) කෘතවේදී: ජ්‍යෙෂ්ඨ මහාචාර්ය පියදාස රණසිංහ අභිනන්දන ග්‍රන්ථය, 40-54 පිටු, කැලණිය විශ්වවිද්‍යාලය: පුස්තකාල හා විඥාපන අධ්‍යයනාංශය.

නන්ද හිමි, ඇකිරියගල, 2010, **නිර්මාණකරණය හා බෞද්ධ දෘෂ්ටිය, පාලි භාෂාව හා සාහිත්‍ය අධ්‍යයනය,** සංස් - මහමිතව පඤ්ඤාරතන හිමි, සමන්ත ඉලංගකෝන්, කොළඹ: මාගධී ප්‍රකාශන.

මීගස්කුඹුර, පී. බී. (2020). **'අලංකාර ශාස්ත්‍රය හා පැරණි සිංහල පද්‍ය කාව්‍යය.'** දඹුල්ලේ සුදේව හිමි, අපරැක්කේ සිරිසුධම්ම හිමි (සංස්.) ලේඛනාවලී, 353-362 පිටු, දෙහිවල: විදර්ශන ප්‍රකාශන.